

Den kristne och samhället

Ibland antyds att Bibeln och Gamla testamentet inte skulle ha något värdefullt eller relevant att säga om livet i det nutida samhället, ja, att GT till och med skulle vara skadlig eller farlig läsning. Ingenting kan vara mer felaktigt. Det finns en skatt även i GT och dess bud och befallningar är väl värda vår begrundan. Prova och se! Artikeln kan med fördel läsas med en öppen bibel till hands.

PRIORITET NUMMER ETT

”Sök först Guds rike och hans rättfärdighet”, lyder Jesu uppmaning (Matt. 6:33). Det är inget tvivel om vad som ska vara vår främsta prioritet. Men att något kommer först betyder ju att annat också ska vara med, sådant som är viktigt utan att vara viktigast.

Vi lever vårt liv här på jorden och vi lever det tillsammans med andra människor. Vi hör samman med dem som levt före oss; vi har tagit över efter dem. Vi i vår tur får föra livet vidare och vara med om att skapa förutsättningar åt kommande generationer. Vi hör alla samman med Gud, men även med vår jord och med varandra. Liv, livsrum och medmänniskor är alltsammans givet oss av Gud. Att vara människa är alltså att leva i ett sammanhang och att ha ansvar.

Dessutom är det så att tron på Kristus förändrar oss och avsätter spår i våra liv. Tron på Jesus innebär nämligen att han blir herre

över människans liv. Där den levande tron finns kommer den till uttryck i goda frukter som sprider en Kristusdoft och i konkreta handlingar som blir till nytta för andra. Historien ger många exempel på hur evangeliet förändrar inte bara individer, utan även hela samhällen. Tron blir synlig.

Sackeus förändrades i mötet med Jesus. Han blev uppmärksam på de fattiga och fick en vilja att dela med sig. Han blev också angelägen om att gottgöra dem som han bedragit (Luk. 19:8).

När evangeliet blev mottaget i vårt land ledde det till en ny syn på människans värde. Man kunde inte längre sätta ut oönskade barn i skogen och inte heller störta de gamla utför ättestupan.

SKAPELSEUPPDRAGET

”Sök den stads bästa dit jag har fört er i fångenskap och be för den” (Jer. 29:4–7). Uppmaningen finns i ett brev som profeten Jeremia skriver till landsmän som förts bort som krigsfångar till Babylonien. De hade drabbats av en svår katastrof både i nationell, andlig och mänsklig mening. Landet var en av gåvorna förknippade med det förbund som Gud slutit med sitt utvalda folk. Nu hade de förts bort

*... evangeliet
förändrar
hela
samhällen.*

Vi lever i Skaparens värld.

från den plats på jorden som Gud hade gett dem att leva på. Sorg, förtvivlan och resignation riskerade att lamslå dem. I just den situationen får profeten uppgiften att skriva ett brev där Gud ger ljus över situationen och visar på ett rätt förhållningssätt. De ska bygga hus att bo i, plantera trädgårdar och odla, bilda familj och få barn. Det är konkreta och livsbejakande råd, som visar vad Gud vill att de ska göra under de sjuttio år, alltså en mansålder, de måste leva som gäster och främlingar. Dessa uppgifter går tillbaka på det uppdrag som vi människor fick i samband med skapelsen: att vara frukt samma och föröka oss, råda över skapelsen, odla och kultivera, bevara och förmera. Det är ett förvaltaruppdrag som vi har fått. Skaparen delar med sig av sina uppgifter. Han gör oss till medarbetare och ger oss förtroende och ansvar. Vi får intressanta, meningsfulla och utvecklande uppgifter. (1 Mos. 1:26–2:3.)

BEKRÄFTAT AV KRISTUS

Vi lever i Skaparens värld. Den värld han ville och gav existens. Den värld han uppfyller, i varje ögonblick ger liv, och håller uppe. ”Ty i honom är det som vi lever, rör oss och är till” (Apg. 17:28). Skulle vi inte älska och vårda denna värld som Gud har gett oss? Dessutom är det den värld som Guds Son har trätt in i. Han har – o, heliga mysterium – blivit sann och verklig människa i just denna värld. ”Ordet blev kött och bodde bland oss, och vi såg hans härlighet, en härlighet som den Enfödde har av Fadern, och han var full av nåd och sanning” (Joh. 1:14). Inkarnationen är en stark bekräftelse av den skapade världen och av människans värdighet och höghet. Kristus möter oss och griper in mitt i detta liv, inte för att lyfta oss ut ur det utan för att vara med oss. Mitt i livet med dess möjligheter och ansvar, får vi leva som hans tjänare. Det gör denna värld viktig och ger detta liv en stor betydelse. Här ska vår tro komma till uttryck och vara ”verksam i kärlek” (Gal. 5:6 f.). Här

ska tron provas och mogna. Det sker när vi tar livets utmaningar på allvar och ärligt försöker omsätta Guds vilja i handling.

GUD VAKAR ÖVER LIVET I FALLETS VÄRLD

Jag vill peka på ännu några bibelsammanhang som belägger och belyser vårt samhällsansvar. Berättelsen om Kain och Abel visar att synden gör människan självisk (1 Mos. 4:1–16). Den frestar henne att svika sitt ansvar som medmänniska – ska jag hålla reda på min bror, säger Kain. Men Gud vakar över livet. Hans Ord och våra samveten kallar oss att ställa oss på det goda sidan, att bygga upp och inte riva ned. Vi har ansvar för varandra, inte minst för dem vi har i vår närhet. ”Du skall älska din nästa som dig själv”, som budet senare formuleras (3 Mos. 19:18). Detta bud gäller varje människa som Gud gett liv åt och som lever på den jord som är hans. Den gyllene regeln som hör nära samman med detta bud lyder i Jesu tappning: ”Allt vad ni vill att människorna skall göra er, det skall ni också göra dem” (Matt 7:12), och fanns redan före Jesus både inom judendomen och på andra håll. Den verkar alltså vara knuten till samvetet, och därmed allmänmänsklig.

LIVSBEJAKANDE INSTITUTIONER

I det tidiga Israel fanns *Goel*-institutionen. *Goel* är hebreiska och betyder återlösare. Den ansvarige släktingen, *Goel*, hade en av Gud given plikt att med eget kapital erlagga lösen och så friköpa den nära anförvant som förlorat sin egendom, försörjningsmöjlighet eller frihet. Han skulle också säkra familjens fortlevnad, om en man i släkten hade dött barnlös, genom att gifta sig med änkan. Denna institution hade även en rättsvårdande funktion, genom att den ansvarige släktingen skulle utkräva straff vid vissa förbrytelser. (3 Mos. 25:47 ff., 5 Mos. 25:5 f., 4 Mos. 35:9 ff.) *Goel*-institutionen visar på ett långtgående ansvar för släktingars liv, egendom och frihet.

*Hör HERRENS ord, ni Israels barn!
Ty HERREN går till rätta med dem som bor i landet,
eftersom ingen sanning och ingen kärlek
och ingen kunskap om Gud finns i landet. Hos. 4:1*

GODA BUD

De tio buden handlar om hur människor ska leva tillsammans i en fallen värld, där det onda är en verklighet som hotar att förstöra livet och gemenskapen (2 Mos. 20:1–17). Det femte budet ger skydd åt liv och människovärde. De fjärde och sjätte buden värnar familjeliv och äktenskap. Det sjunde budet slår en skyddande mur omkring den personliga egendomen och det åttonde om ett gott namn och rykte. De två sista buden vill stoppa avund och onda begär redan vid roten, det vill säga innan de kommit till uttryck i ord och handling. Dessa bud är goda bud, giltiga och viktiga också idag. De behövs för att sätta en gräns för det onda, motverka det som bryter ned gemenskapen mellan människor och för att skapa så goda livsförutsättningar som möjligt.

MÄNSKLIG OMTANKE

”Du ska inte skörda till den yttersta kanten av åkern, eller plocka upp ströaxen utan lämna detta kvar åt den fattige och främlingen”, lyder ett annat av Moselagens bud (3 Mos. 19:9 f.). Detta bud hade den invandrade änkan Rut glädje av (Rut 2:2). Hon fick möjlighet att försörja sig och sin svärmor genom att plocka överblivna ax efter skördemännen på Boas åker. Även Jesu lärjungar drog med all

rätt nytta av det när de vandrade genom landet en sabbatsdag (Matt. 12:1). Det var nämligen till nytta också för dem som reste på vägarna. Tanken bakom budet var att ägaren av en åker på detta sätt skulle visa sin tacksamhet till Skaparen och sin insikt om att han var förvaltare av det som djupast sett tillhör Gud. Frukten av hans arbete skulle inte komma endast honom själv utan även medmänniskorna till del.

På många ställen i Lagen och även hos profeterna påbjuds en särskild omtanke om människor som var utsatta och sårbara. Det kunde gälla änkan och den faderlöse, men även utlänningen. Gud var sådana människors speciella försvarsadvokat som tillvaratog deras intresse (3 Mos. 19:33 f., 2 Mos. 23:9, Ps. 72:12–14). Den fattige daglönaren skulle få sin lön före solnedgången. Gud varnar den som hade det bättre ekonomiskt ställt för att utnyttja dennes utsatthet och oförmåga att hävda sin rätt (5 Mos. 24:14 f.). Av detta kanske vi idag kan lära oss att använda den makt och de möjligheter vi fått inte bara för vår egen räkning, utan för att hjälpa utsatta människor och så visa solidaritet och omtanke.

Mose lag uppmanar även till fiendekärlek (2 Mos. 23:4 f., Ords. 25:21 f. Jfr. Rom. 12:20). Gentemot ovännen gäller: ”Du måste på allt sätt

hjälpa honom” (2 Mos. 23:5). Din ovän är också en människa som Gud gett liv och livsrum. Han/hon ska därför bemötas med respekt och omsorg, inte med hat och förakt. Där man bemöter ont med ont tenderar det onda att accelerera och förvärras. Hat föder hat och samlivet blir till slut så infekterat att det är näst intill omöjligt att reda ut och ställa till rätta. Milda ord och kärlek har motsatt effekt. Detta framhålls ofta i vishetslitteraturen (Ords. 15:1, 25:15).

RÄTTVISA, SANNING OCH BARMHÄRTIGHET

Lagen påbjuder även opartiskhet i rättskipning och varnar för att ta mutor, ”ty mutor förblindar de klarsynta och förvränger de rättfärdigas ord” (2 Mos 23:8). Det är viktigt att vara vaksam för sådant som korrumpierar och skadar det gemensamma livet. Ärlighet, pålitlighet, osjälviskhet och trofasthet gör livet lättare att leva. Men när människor är för mycket ”om sig och kring sig” och vill utnyttja varje situation till egen fördel då blir livet krångligt, svårt och orättvist (2 Mos. 23:8 f.). Hos profeterna möter vi en lidelse för sanning och rättvisa och ofta ett glödande socialt patos. Barmhärtighet och kärlek betonas starkt, liksom hög moral och rätt livsföring. Där sådant saknas blir spänningarna efter hand så starka att gemenskapen sprängs sönder.

Hosea, som var profet på 700-talet, kommer med svidande kritik ”eftersom ingen sanning och kärlek och ingen kunskap om Gud finns i landet” (Hos. 4:1–3). Där sådana värden lyser med sin frånvaro breder ogudaktigheten, ondskan och falskheten ut sig. Samarbetet och gemenskapen människor emellan bryts ned och samhällsbygget vittrar sönder. Ja, till och med naturen påverkas negativt. Blir det inte alltmer tydligt att materialism och egoism har stor skuld i den klimatförändring som idag hotar vår värld?

Även profeten Jesaja gisslar sådana samhälls- och gemenskapsupplösande tendenser. ”Vi har gjort uppror och förnekat Herren. Rättvisan

trängs tillbaka ... sanningen vacklar på torget, det som är rätt kan inte komma fram” (Jes. 59:13–15). ”Nej, detta är den fasta jag vill ha: Lossa orättfärdiga bojor, lös okets band, släpp de förtryckta fria, bryt sönder alla ok, ja, dela ditt bröd åt den hungrige, skaffa de fattiga och hemlösa en boning, kläd den nakne var du än ser honom och drag dig inte undan för den som är ditt kött och blod. Då skall ditt ljus bryta fram som morgonrodnaden och ditt helande visa sig med hast” (Jes. 58:6–8). Gud kallar folket till att dela med sig av sitt bröd, visa omsorg om sin nästa, verka för rättvisa och motverka förtryck. Det är en sådan gudstjänst Gud vill ha.

FAMILJ OCH ARBETSLIV

Om vi går över till NT möter vi ofta förmaningar att ta de vardagliga uppgifterna i hem och arbetsliv på allvar. De så kallade hustavlorna, som ger riktade förmaningar till olika medlemmar i det antika storhushållet, är viktiga exempel på det (Ef. 5:21–6:9, Kol. 3:18–4:1, 1 Petr. 2:18–3:7). Hustavlorna bygger på den ordning som det antika samhället hade. Storfamiljen var både en arbets- och familjegemenskap. Den gav stabilitet, trygghet och ett visst mått av välbefinnande. I huset eller familjen hade man sin givna plats och sina givna uppgifter. Där fanns man och hustru, föräldrar och barn, gamla och unga, arbetsgivare och arbetstagare. Genom att vara trogen i dessa konkreta och vardagliga uppgifter tog man ett ansvar både för sig själv och för andra.

Det var inte alls säkert att man alltid blev bemött på ett bra sätt, inte om man var underordnad. Hustrun, barnen eller tjänarna kunde i vissa hem få stå ut med en hel del. Makt kan som bekant missbrukas och utnyttjas till att skaffa sig egen fördel. Men de kristna uppmanas att stanna kvar i sina uppgifter och sköta dem på ett sådant sätt att de blev en heder för den Herre de ytterst var tjänare åt, alltså Kristus. När kristna slavar blev illa behandlade skulle de inte ge igen genom att göra ett dåligt arbete eller tala illa om

Underordna er varje myndighet för Herrens skull, det må gälla kejsaren som högste härskare eller landshövdingarna, som är utsända av honom för att straffa dem som gör det onda och hedra dem som gör det goda. 1 Petr. 2:13–14

sin jordiske herre. När kristna hustrur blir illa behandlade av sina icke-kristna makar skulle de bemöta dem med godhet i gengäld och så kanske vinna dem genom sitt exempel. Kristna arbetsgivare förmanas att behandla sina arbetare och underställda med respekt och rättvisa. Och kristna män att bemöta sina hustrur med en utgivande kärlek efter Kristi förebild.

Genom en kallelsemedvetenhet som innebar att man som regel stannade kvar på sin plats, för att troget verka där och vara en god medmänniska och kristen, tog man ansvar både för sig själv och för sina medmänniskor. På så sätt tog man ett samhällsansvar. Dessutom var man ett gott vittne för sin Herre och Frälsare.

TROGET FÖRVALTARSKAP

Paulus förmanar de kristna i Tessalonike att ta sitt arbete på allvar (1 Tess. 4:11, 2 Tess. 3:12). De var nykristna som verkar ha levt i ett slags glädjeres mitt under den förföljelse som rådde. Deras övertygelse var att Jesus mycket snart skulle komma tillbaka. Men en del av dem visade en tendens att försumma det jordiska, sitt arbete och sina vardagsuppgifter. Därför fick de upprepade förmaningar av aposteln att arbeta och försörja sig, så att de inte skulle ligga andra till last. De skulle göra en samhällsnyttig

insats, för det är ju så att arbetet inte bara ger inkomst, det ger också ett resultat som andra kan få glädje av. (Arbetets betydelse för andra blir inte minst tydlig i tider av strejk. Sådana leder ju till att vissa arbeten inte blir utförda och vi blir smärtsamt påminda om hur mycket andras arbetsinsats betyder för oss.)

I den grekiska kulturen såg man ned på kroppsarbetet, därför var det viktigt för Paulus att uppmana till att arbeta och uträtta något nyttigt med sina händer. Paulus var själv ett gott föredöme, han var ju tältmakare. Han gav de kristna, både genom sitt eget exempel och genom sin undervisning, en berättigad stolthet över att få tjäna Gud med kroppsarbete. Kristen tro gör ingen skillnad mellan olika arbeten. Alla olika arbetsinsatser behövs; inget arbete är finare än ett annat. Vardagsuppgifterna är inte en börda eller tung plikt utan blir för en kristen en gudstjänst, till Guds ära och medmänniskors hjälp.

GUD OCH SAMHÄLLSORDNINGEN

I Romarbrevet talar Paulus också om vår plats i samhället. Där gäller det särskilt förhållandet till staten och de styrande. Överheten är enligt aposteln en Guds tjänare (Rom. 13 kap. Jämför även 1 Petr. 2:13–17). Den är till för att upprätthålla en god ordning och motverka

anarki och laglöshet. Därför gynnar och belönar en god överhet det goda, sätter gränser för det onda och utmäter straff där så behövs. På detta sätt främjas det mänskliga samlivet. Gud är Skaparen som har omsorg om sin skapelse, han vill att "rätten skall flöda fram som vatten" och att fred skall råda i både små och stora sammanhang (Amos 5:24).

På Paulus tid saknade den stora majoriteten möjlighet att direkt påverka myndigheter och ha politiskt inflytande. Men de kunde vara lojala, visa de styrande respekt och uppskattning och som kristna kunde de också be för dem. Paulus, liksom Jesus själv, visar mycket tydligt att man också genom att betala skatt, tull och avgifter bidrar till det gemensamma bästa. Jesu egna ord är viktiga här: "Ge då kejsaren det som tillhör kejsaren och Gud det som tillhör Gud" (Matt. 22:21). Genom att uttrycka sig på detta fyndiga sätt visar Jesus både på kejsarens/statens uppdrag från Gud och den respekt vi därigenom är dem skyldiga, och på att det är Gud, till vars avbild vi är skapade och vars bild vi bär mitt i vår bristfullhet, som är värd vårt hjärtas fruktan och kärlek och som vi ska tillbe.

ÄLSKA GUD OCH VÅRA MEDMÄNNISKOR

Då är vi tillbaka där vi började denna artikel. Gud ska vara först i våra liv. Det är honom vi ska lita på, tillbe och tjäna. Det är hans rike och frälsningens gåva vi ska sätta som det främsta i våra liv. Om vi gör det, öppnar sig många uppgifter, ett ansvar för vår värld och våra medmänniskor. Tron på Kristus låter oss inte vara overksam, utan driver oss ut i kärlekens gärningar. Vi får arbeta tillsammans med alla andra människor som vill vara med och bygga upp en god mänsklig gemenskap.

Vi är förvaltare av skapelsen, med uppgifter i familj, arbetsliv och samhälle. Det betyder något att vi är trogna i våra uppgifter. Det kan handla om att vi medvetet satsar på att bygga goda fungerande familjer, att vi är flitiga i våra studier och så förbereder oss på en kommande arbetsinsats, och sedan är pålitliga och trogna i den.

Det är också viktigt att vi medverkar till ett gott samhällsklimat. Vissa ska gå in i aktivt politiskt arbete och vara med att bygga och stärka goda institutioner som kan bära vårt gemensamma liv, värna rätten, lindra nöden och möta de utsattas och svagas behov. Alla ska vi medverka till att de som tar sig an sådana uppgifter bemöts med respekt och inte med förakt. Det politikerförakt man ibland möter ska vi inte medverka till, det bryter ner snarare än bygger upp. I stället bör vi, där vi kan, ge en konstruktiv kritik och hjälpas åt att bära våra politiker i förbön (1 Tim. 2:1f).

I vardagens möten med andra ska vi inte sätta oss själva främst utan våra medmänniskor. Paulus ger oss den tänkvärda uppmaningen att ta emot varandra så som Kristus har tagit emot oss (Rom. 15:7). Det betyder både att möta andra med en hjärtlig omsorg och kärlek, en vilja att verkligen vara till hjälp och tjänst och att vara sann och ärlig.

Gud vill att denna värld ska fungera tills han sätter punkt för historien. Till dess använder han oss människor i sin tjänst. Vi möter hans godhet i de andra och får själva vara redskap för denna godhet. Onda och nedbrytande krafter är också i verksamhet eftersom vi lever i fallets värld. De behöver avslöjas och motarbetas, först och främst när de vill ta makten i våra egna liv och över oss. Det är vår uppgift att troget arbeta för att denna värld ska fungera så bra som möjligt till dess att Gud uppfyller sitt löfte om en ny värld präglad av rättfärdighet (2 Petr 3:13).

"Visa mig, Herre, din väg, jag vill vandra i din sanning. Bevara mitt hjärta vid detta enda: Att jag fruktar ditt namn" (Ps 86:11).

Lars-Åke Nilsson

Lärare på Strandhems Bibel- och lärjungaskola, Äsljunga